

Формування прототермінології документно-комунікативної діяльності

Марія Комова

Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, Національний університет “Львівська політехніка”, УКРАЇНА, м.Львів, вул.С.Бандери, 12,
E-mail: maria.komova@gmail.com

The article deals with patterns of special vocabulary as a factor in the selection of functional styles in the early stages of the language. Functional and stylistic differentiation of written sources appear at all levels of linguistic structure - lexical, semantic, derivational.

Ключові слова — функціональний стиль, термінологія, лексика, мова.

Особливості розвитку спеціальної лексики документно-комунікаційної сфери, що виявляються на лексичному, семантичному, словотвірному рівнях, свідчать про формування перших термінологічних системних утворень, що можна розглядати як один із необхідних атрибутів формування національної літературної мови на ранніх етапах. В умовах зростання інтересу до української мови питання про її походження, генезис є наріжним каменем у встановленні самотності і давності історії національної мови. На думку П. Житецького, О. Потебні, О. Огієнка, українська мова за часів Русі вже існувала [1]. А. Кримський обґрунтував думку про те, що українська мова XI ст. «стоїть посеред східного слов'янства цілком уже відокремлена» на результатах дослідження величезного мовного багатства [2]. Теорію про завершення формування української мови на межі XI-XII ст. розвивають сучасні вчені Ю. Шевелев, О. Горбач, Г. Півторак [3; 4; 5]. Вони доводять безпідставність теорії про єдину давньоруську народність та єдину давньоруську мову, з якої, нібито, значно пізніше, в XIV-XV ст., розвинулися українська, білоруська та російська мови. У Русі існували дві форми усної мови (усне народне діалектне мовлення та усно-літературні койне, тобто спільні діалекти для багатьох верств населення) і дві писемно-літературні мови — давньоруська і церковнослов'янська. Руська писемна мова витіснила церковнослов'янську з усіх сфер життя, крім церковної (богослужбових книг та церковних відправ), і стала державною мовою Русі [6, с.97].

Прототермінологія документно-комунікаційної сфери була вагомим чинником формування лексичного складу української мови, оскільки вона органічно пов'язана з розвитком писемності, функціонально-стильовою диференціацією текстів, проникненням слів живої української мови в твори різних жанрів. Вплив наукової термінології на формування національної мови виявляється у збагаченні термінологічної лексики словами, пов'язаними з новими видами розумової і практичної діяльності, у взаємодії з лексичною системою живої, розмовної мови, у категоріальній диференціації лексем, в утворенні з окремих термінів перших системних утворень. Розвиток документно-комунікаційної термінологічної лексики української мови на ранніх етапах формування літературної мови зумовлювався процесами

розвитку загальнонародних розмовних мов, що формувалися внаслідок діалектних і територіальних взаємних впливів, специфікою розвитку писемно-літературних мов, які творилися в різних умовах і по-різному були пов'язані з живою народною мовою, впливом генетично споріднених і неспоріднених мов. Назви богослужбових книг сформували одну із найдавніших лексико-семантичних груп термінології документно-комунікативного циклу.

Функціонально-стильова диференціація текстів відбувалася паралельно з розбудовою спеціальної лексики документно-комунікаційної сфери. Розгалужені лексико-тематичні групи, лексико-семантичні, структурно-словотвірні особливості спеціальної лексики свідчать про формування перших термінологічних системних утворень, що можна розглядати як один із необхідних атрибутів національної мови. Термінологізація понять нових видів розумової і практичної діяльності ще в давньоруському варіанті відбувалася в руслі формування писемно-літературної національної мови у взаємодії з лексичною системою живої, розмовної мови.

Особливості лексико-семантичних явищ у досліджуваній групі термінів засвідчують закономірності, які збереглися до наших днів: національним власномовним термінам більше властива розгалужена семантична структура, ніж запозиченим. Тривале функціонування в загальнонародному мовленні, усному і писемному, стало підґрунтям розвитку причинно-наслідкових відношень термінів. Іншомовні терміни, які запозичено з класичних мов разом із значенням через посередництво старочеської, старопольської мов, одразу потрапляли в писемну літературну мову і зберігали свою однозначність.

Історичні словники відтворюють використання в писемних пам'ятках термінів, що вже формували розгалужені лексико-тематичні групи (назви видів документів, засобів документування, назви осіб) [7; 8]. Це свідчить про їх наявність в народному мовленні уже в більш ранні століття – на час формування української мови, коли вона в народнорозмовному варіанті вже набула в основному характерних для неї мовних рис.

Література

1. Огієнко І. *Історія української літературної мови* / І. Огієнко. – К.: Либідь, 1995. – 283 с.
2. Кримський А. *Українська мова, звідки вона взялася і як розвивалася* // А. Шахматов, А. Кримський. *Нариси з історії української та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI-XVIII вв.* – К., 1924. – С. 87–128.
3. Горбач О. *Історія української мови: Зібрані статті* / О. Горбач. – 1992.
4. Півторак Г. П. *Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: Міфи і правда про трьох братів слов'янських із спільної “колиски”* / Г. П. Півторак. – К.: Вид. дім «Академія», 2001. – 152 с.
5. Шевельов Ю. *Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус* / Ю. Шевельов. – Нью-Йорк: Сучасність, 1987. – 295 с.
6. Булыка А. М. *Дауныя запазычанні беларускай мовы* / А. М. Булыка. – Мінск: *Навука і тэхніка*, 1972. – 382 с.
7. *Словник староукраїнської мови 14-15 ст.* : В 2-х т. – К.: Наук. думка, 1977–1978.
8. Тимченко Є. *Матеріали до словника писемної та книжної мови XV–XVIII ст.* : В 2-х кн. / Є. Тимченко – К.: Нью-Йорк, 2002-2003.